

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті розглядається система професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи. Автор виділяє особливості професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи. Визначені основні її тенденції.

Ключові слова: професійна підготовка, порівняльний аналіз, загальні тенденції.

Одним із найважливіших завдань, зазначених у Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті є вивчення та використання в Україні практичного досвіду інших країн, що стало тематикою досліджень представників сучасної професійної педагогіки. Національна реформа освіти, започаткована Законом про освіту 1991 року, визнаючи цілі та завдання розвитку системи освіти в Україні взагалі (та професійної підготовки фахівців, зокрема) встановила головний пріоритет реформи, яким є еволюція національної системи професійної підготовки фахівців, які можуть стати конкурентноспроможними в європейському та світовому співтоваристві.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив зростання уваги вчених до проблеми професійної підготовки фахівців. Особливе місце належить працям українських (І. Д. Бех, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, В. В. Рибалка, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер) учених, в яких приділяється увага професійній підготовці майбутніх фахівців.

Важливе значення для дослідження проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі мають праці з філософії освіти В. П. Андрущенка, Б. С. Гершунського, П. Грютинга, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, В. О. Кудіна, М. В. Кузьміна, Ф. Г. Кумбса, В. С. Лутая, А. Ж. Марковича, М. І. Михальченка. Дослідженню проблем університетської освіти присвітили свої наукові праці О. В. Глузман, О. П. Мещанінов.

Окрім того, окремі аспекти проблеми безперервної професійної сільськогосподарської освіти розглядалися в працях А. В. Каплуна, П. М. Олійника, В. М. Манька, В. І. Свистун, І. М. Бендери.

Дослідження з окремих аспектів розвитку неперервної професійної освіти за рубежом здійснені Н. В. Абашкіною, Н. М. Бідюк, Г. С. Воронкою, Т. І. Вакуленко, К. Корсак, Т. С. Кошмановою, О. М. Новиковим, А. Сбруєвої, С. О. Сисоєвою, Т. Фініковим та ін. Проблеми професійної освіти країн Східної Європи розглядав Т. М. Десятов.

Визначення особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи та виявлення тенденцій дасть змогу ефективно адаптувати відповідну систему України до загальноєвропейської.

Інтеграція східноєвропейських країн у європейський економічний та освітній простір поставила питання перед суспільствами країн щодо готовності фахівців аграрної галузі країн Східної Європи працювати в умовах жорсткої конкуренції на європейському ринку праці. Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання і уміння випускників повинні бути застосовані і практично використані [1]. Виходячи з цього, постало питання здатності країн готувати фахівців за європейським зразком. Як зазначається у Маастріхському комінюке, Копенгагенський процес, який слідує Лісабонській стратегії, успішно розвивається у напрямку професійної підготовки фахівців на європейському рівні. Маастріхська конференція визнала ключову роль системи професійної освіти та професійної підготовки фахівців для стратегії освіти упродовж життя. Пріоритетним визнається завдання мобілізації достатнього фінансування у професійну освіту, її реформування задля збільшення привабливості для студентів професійної освіти, встановлення тісних зв'язків професійної освіти з потребами ринку "економіки знань" для підвищення кваліфікації робочої сили та фінансування

низькокваліфікованих груп з метою досягнення соціального зв'язку та збільшення кількості учасників ринку праці.

Інвестування в систему професійної підготовки фахівців аграрної галузі, як складової всієї системи професійної підготовки, гостро стоїть на порядку денному у всіх країнах, які вступили до Європейського Союзу після розпаду соціалістичної системи – країни Східної Європи. Лісабонська стратегія, виражаючи мету Європейського Союзу стати найбільш динамічною “економікою знань” у світі через освіту упродовж життя, Болонський, Копенгагенський процеси і які також нашли відображення в Маастріхській конференції та Комінюке.

Як і в Україні, так і в країнах Східної Європи перед системою професійної підготовки фахівців аграрної галузі постали протиріччя: планом підготовки фахівців і фактичною потребою в них; висока трудомісткість і тривалість навчання та низький престиж у суспільстві і низька заробітна плата; висока професійна інформованість випускників аграрних вузів і недостатня практична підготовка; необхідність застосування практичних професійних вмінь студентів закладів аграрної освіти і недостатня кількість сучасних господарств для проходження практики; рівнем професійної підготовки фахівців аграрної галузі і соціальними потребами.

Польща, Литва, Словенія та інші країни запровадили стратегію компетентісно орієнтованого змісту освіти [2, с. 54]. Державне фінансування освіти країн Східної Європи, що входять до ЄС, сягає рівня країн Західної Європи (0,9 – 1,1% від ВВП). Однак слід враховувати, що показник ВВП на душу населення в посткомуністичних країнах Східної Європи набагато менший, ніж у країнах Західної Європи, що входять до ЄС. В реальних цифрах це означає значно менші витрати на одного студента і менші державні кошти на професійну освіту загалом.

Початкова ступінь професійної підготовки фахівців заснована на шкільній освіті. На рівні середньої школи більшість країн мають три освітніх напрямлення, які стосуються професійної підготовки.

1 – дворічне;

2 – професійне або середнє професійне освітнє напрямлення для учнів старших класів (in upper secondary education) з 3-4 річним навчанням. У деяких країнах, наприклад, у Румунії, перше і друге напрямлення інтегруються з дуальною системою;

3 – середнє технічне або спеціальне напрямлення для учнів upper secondary education з терміном навчання від 3 до 6 років, після чого можна продовжити навчання і отримати вищу професійну освіту у коледжах або університетах.

У деяких країнах післясередня освіта організована у коледжах (Литва), вищих школах (postsecondary schools) (Румунія, Болгарія) з терміном навчання від 2 до 3 років. Подальшу професійну освіту можна отримати в університеті. У деяких країнах ЄС кількість студентів, які отримують професійну освіту, зменшується на користь general education stream. Так, з 76% у 1995 році до 63% у 2002 році у Словенії; з 77% у 1990 р. [8].

Як приклад професійної підготовки фахівців аграрної галузі, розглянемо деякі країни Східної Європи.

Професійна підготовка фахівців у Болгарії розпочинається у середній школі і триває з 7-го або 8-го класів протягом трьох років; з 9-го класу протягом чотирьох років; в професійних коледжах, де навчаються особи з середньою освітою, – до двох років.

Серед шкіл країни, в яких готують до професійної діяльності, можна виділити профільовані (професійні) гімназії, у тому числі спеціальні-технічні, сільськогосподарські, харчові та інші.

Середня освіта в країні – дванадцятирічна. Учні, які закінчили 8 класів після складання тестів можуть продовжити навчання в профільованих гімназіях, технікумах, професійних училищах або профільованих класах загальноосвітніх шкіл. У профільовані класи учні можуть поступати не тільки після восьмого, але й після сьомого класу. В таких класах посилено вивчається один із напрямків професійної підготовки.

Реформи останніх років відбилися і на роботі вузів. Вищі заклади професійної освіти пройшли процес адаптації до реальностей і потреб життя у нових економічних і соціально-політичних умовах. Збільшилося число спеціальностей, набагато різноманітніше стали форми навчання. Виявилися великі потенційні можливості всієї системи у цілому. У зв'язку з цим політика держави стимулює залучення в країну студентів із-за кордону.

Вищі школи в Болгарії академічно автономні. Академічна автономія виражається в інтелектуальній свободі академічного суспільства і творчої природи освітнього і науково-дослідного процесів. Вища освіта в країні регулюється “Законом про вищу освіту”. Вищі школи в Болгарії можуть бути як державними, так і приватними. Вищі школи Болгарії включають в собі:

- університети, де навчання здійснюється за спеціальностями не менш, як у трьох із чотирьох основних галузей науки, які стосуються гуманітарних, природоохоронних, суспільних і технічних дисциплін. Університети повинні мати професорський академічний склад на постійному трудовому контракті. Дипломовані особи мають читати не менш 70% лекційного навчального матеріалу. Університети навчають професійним кваліфікаціям “бакалавр”, “магістр” і “доктор”; спеціалізовані вищі училища, які здійснюють науково-дослідну діяльність та ведуть навчання в одній із чотирьох основних галузей науки; коледжі, які здійснюють навчання для отримання освітньо-кваліфікаційного ступеня “бакалавр”. Академічний склад коледжу повинен бути сформований на постійній трудовій основі і здійснювати навчання не менше, як половини теоретичних та практичних занять.

Ступені вищої освіти:

1-а ступінь – бакалавр (мінімальний термін навчання 4 роки).

2-а ступінь – магістр (мінімальний термін навчання 5 років і не менше 1 року після отримання ступеня бакалавр).

3-я ступінь – доктор (мінімальний термін навчання 4 роки після отримання ступеня бакалавр і три роки після отримання ступеня магістр, привласнюється освітній і науковий ступінь – доктор) [9].

Особливістю системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі на сьогодні є використання досягнень науки і техніки, а також ідей інтеграції освіти і виробництва, пошуку нових організаційних і педагогічних форм і методів навчання. Так, спостерігається тісний зв'язок науки з професійною підготовкою фахівців аграрної галузі. В країні здійснюють свою діяльність науково-дослідні інститути. Серед них: Науково-дослідний інститут з генетики і селекції рослин, механізації, тракторного і сільськогосподарського машинобудування у м. Софія, тваринництва ім. Димитрова (Костінброд), виноградарства і виноробства, кормів (Пльовен), пшениці і соняшника (Пльовен).

Професійна підготовка фахівців аграрної галузі у Польщі за останні десять років розвивається швидкими темпами у порівнянні з іншими європейськими країнами. Кількість вищих навчальних закладів і кількість студентів стрімко зростає. Ось чому система професійної підготовки фахівців аграрної галузі Польщі стала в центрі уваги українських дослідників. Розвиток сільськогосподарської професійної школи у Польщі розглядав Каплун В.А. [3]. Концепція професійної освіти цієї країни, як зазначає вчений, спрямована на забезпечення безперервної освіти, що передбачає інтегрування діяльності професійних закладів різного типу, посилення уваги до широкопрофільного навчання [Там само, с. 20]. У центрі уваги вченого було здійснення порівняльного аналізу навчальних планів професійних закладів різного типу. Завданням системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі країни – наближення навчально-виховного процесу в сільськогосподарських школах до життя села і сільського господарства, його сьогоdnішніх і майбутніх потреб, потреб, запровадження широкопрофільного навчання відповідно до сучасних вимог і вдосконалення на цій основі якості підготовки спеціаліста [Там само, с. 8]. Цьому сприяє і реформа сільськогосподарської освіти.

Сільськогосподарську професійну підготовку у Польщі можна отримати у: рільничих школах, середніх професійних училищах, сільськогосподарських ліцеях, технікумах, професійних училищах, сільських сімейних центрах, курсах, сільських професійних комплексах, сільськогосподарських академіях, університетах.

Випускники сільськогосподарських університетів і коледжів Польщі можуть отримати такі ступені:

Бакалавр (BA, Licencjat) – присвоюється після закінчення 3 – 3,5 років навчання у професійному або технічному коледжі.

Бакалавр (BSc, Inzynieir) – присвоюється після закінчення 3,5 – 4 років навчання у технічному, сільськогосподарському або економічному коледжі.

Магістр (MA, MSc, Magister) та ідентичні ступені: магістр мистецтв, магістр інженерної справи, магістр архітектури, компетентний лікар, зубний хірург або ветеринар присвоюється після закінчення 5 – 6 років навчання в університеті. Ступінь MSc можна отримати також через 2 – 2,5 роки додаткового навчання на здобуття ступеня магістра.

Доктор наук (PhD, Doctor) – присвоюється тим, хто склав іспит на отримання ступеню доктора наук і успішно захистив дисертацію. Щоб почати навчання на здобуття докторського ступеня, необхідно мати ступінь магістра або ідентичний ступінь [6].

На сьогоднішній день існують два типи вищих навчальних закладів:

- функціонуючі на підставі Закону про вищу освіту від 12 вересня 1990 року, чи Закону про наукове звання і наукові ступені від 19 вересня 1990 року. Це водночас є вищі навчальні заклади як університетського, так і спеціального типів (університети та інститути). Перші проводять магістерське навчання та навчання за спеціальністю, другі ж – виключно навчання за спеціальністю. Більшість навчальних закладів, в основному державних, мають право надавати як спеціальні, так і наукові звання.
- існуючі на підставі Закону про вищі спеціальні школи (інститути) від 26 червня 1997 року. Вони провадять виключно вище спеціальне навчання. Такі навчальні заклади мають право надавати єдині звання спеціаліста та інженера. Їх випускники можуть продовжувати своє навчання в навчальних закладах університетського типу з метою отримання наукового ступеня магістра [7].

Серед вищих навчальних закладів університетського типу є і сільськогосподарські академії.

Соціально-економічний розвиток країни в сучасних умовах зумовлює необхідність вдосконалення мережі та структури професійних навчальних закладів різного типу для професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

Польські студенти активно беруть участь у міжнародних програмах SOCRATES / ERASMUS. Академічний обмін здійснюється в рамках програми CEEPUS, Леонардо да Вінчі.

Отже, аналізуючи систему професійної підготовки фахівців аграрної галузі, можна виділити загальні тенденції для країн Східної Європи, як то:

- професіоналізація вищої освіти;
- зростання кількості студентів аграрних університетів;
- поява нових спеціальностей, які відповідають сучасним потребам галузі;
- встановлення міжнародних зв'язків і участь у міжнародних програмах студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів;
- схильність системи професійної підготовки фахівців в країнах Східної Європи до моделі державної підтримки.

Система професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи базується на принципах демократизації та гуманізації освіти, а також співпраці між країнами. Діяльність, що ведеться, має на меті:

- розвиток європейського виміру професійної підготовки фахівців;
- пропаганду обміну студентів закладів аграрної освіти;

- визнання у навчальних закладах дипломів та періодів навчання;
- розвиток співпраці між навчальними центрами;
- пропаганду навчання упродовж життя;
- визначення тенденцій у сучасній системі підготовки фахівців аграрної галузі.

Визначаючи особливості професійної підготовки фахівців у країнах Східної Європи, слід зазначити, що більшість нових країн – членів ЄС все ще далекі від “технологічних лідерів” і слід докласти зусилля для підвищення професійного рівня фахівців аграрної галузі. Система професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи потребує адекватних ресурсів, оскільки, по-перше, вона готує фахівців для “економіки знань”, по-друге, дуже сильний і великий сегмент населення пов’язаний з сільськогосподарською галуззю. Виходячи з цього, постала потреба в об’єднанні зусиль як урядів, так і приватних осіб, приватних фондів для поглиблення роботи у напрямку розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

Серед особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі можна виділити:

- посилення цілеспрямованості і вмотивованості навчання;
- поглиблення інформативності змісту навчання;
- застосування активних форм і методів навчання;
- посилення гуманітарної складової навчання;
- застосування міжпредметних зв’язків;
- використання сучасних засобів навчання;
- впровадження дистанційної освіти;
- участь у міжнародних програмах.

Аналіз особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи неможливий без поглибленого об’єктивного дослідження стану системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі та тенденції її розвитку, як складової цілісної системи професійної підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / Упорядники: Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубіянко В. В., Бабин І. І. – Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2003. – 56 с.
2. Висновки експертної групи Державного стандарту базової та повної середньої освіти. – К., 2003. С.5.
3. Каплун А. В. Розвиток сільськогосподарської професійної школи у Польщі / За ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль, 1998. – 242 с.
4. Павловський Кшиштоф. Трансформації вищої освіти в ХХІ столітті: польський погляд. – К.: Навчально-методичний центр “Консорціум із удосконалення менеджмент освіти в Україні”, 2005. – 230 с. С 7.
5. Свистун В. І. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / В. І. Свистун; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 38 с.
6. Навчання за кордоном. Система освіти Польщі. Режим доступу: http://premiumstudy.com.ua/navchannja_za_kordonom._sistema_osviti_polshi.html
7. Система вищої освіти у Польщі. Режим доступу: http://osvita-pl.at.ua/publ/osvita_v_polshhi/sistema_vishhoji_osviti_v_polshhi/2-1-0-22
8. Financing vocational education and training in the EU new member states and candidate countries – recent trends and challenges. Режим доступу: <http://europa.eu.int> Розглянуто 19.02.2011.
9. Особенности системы высшего образования в Болгарии. Режим доступу: <http://www.znanie.info/portal/ie-education/4.html#28>

Заскалета С. Г.

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ В СТРАНАХ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

В статье рассматривается система профессиональной подготовки специалистов аграрной отрасли в странах Восточной Европы. Автор выделяет особенности профессиональной подготовки специалистов аграрной отрасли в странах Восточной Европы. Определены ее основные тенденции.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, сравнительный анализ, общие тенденции.

Zaskaleta S. G.

PECULIARITIES OF VOCATIONAL TRAINING OF SPECIALISTS FOR AGRARIAN BRANCH OF ECONOMY IN THE COUNTRIES OF EASTERN EUROPE

The article deals with the problem of developing of system of vocational training of specialists for agrarian branch of economy in the countries of Eastern Europe. The author distinguishes main peculiarities of vocational training of specialists for agrarian branch in the countries of European Union. It is determined its basic trends.

Key words: vocational training, comparative analysis, common trends.

УДК 378:811.161.2

Іванишин Г.Я.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИМИ ТЕКСТАМИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються основні методи та форми роботи з професійно орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення української мови іноземними студентами.

Ключові слова: тексти за фахом, текстова компетенція, професійно орієнтовані тексти.

Постановка проблеми. Досконале володіння мовою стає важливим компонентом професіограми фахівців різного профілю, адже повний вияв професійних обдарувань індивіда відбувається саме засобами мовлення. Особливості навчання чужоземного студента української мови у вищому навчальному закладі, зокрема медичному, полягає в тому, що українська мова стає для студентів інструментом навчання, отож він мусить володіти нею не лише на рівні спілкування, тобто розмовною, а й на фаховому. З одного боку, це активізує навчальний процес, бо студент постійно перебуває у відповідному українсько-мовному середовищі, а також тому, що ефективна мотивація змушує його багато й інтенсивно працювати над вивченням мови.

Вивчення сучасних психолого-педагогічних досліджень свідчать про окремі способи вирішення питання формування комунікативних умінь майбутніх медичних працівників. Зокрема вчені досліджували: теоретичні засади професіоналізму (Ф. Гонаболін, Н. Гузій, Н. Кузьміна, О. Щербакова та ін.), організацію навчального процесу (А. Алексюк, Б. Безпалько, І. Богданова, З. Курлянд, О. Пехота та ін.), культуру професійного спілкування (М. Лісовий, В. Левінцова). З позицій професійно орієнтованого підходу в умовах ВНЗ можна стверджувати, що це новий етап, основним елементом якого є іншомовна комунікативна компетенція (Т. Алексєва, Л. Ананьєва, М. Бовтенко, Н.Гаврилюк, О. Пічкара, О. Тарнопольський та ін.).

Мета статті полягає у виявленні навичок роботи з професійно орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення української мови іноземними студентами.